

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โดยเหตุที่มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของประเทศที่มีทั้งการสอน การวิจัยและการส่งเสริมเผยแพร่ (Extension) ของวิชาการ และวิชาชีพชั้นสูงหลายสาขาด้วยกัน การศึกษาของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยก็ต่างไปจากการศึกษาในระดับการศึกษาเบื้องต้นที่ได้ผ่านมาแล้ว การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะในปัจจุบันมุ่งส่งเสริม และแนวให้นิสิตนักศึกษามีทัศนคติว่าด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น โดยการสอนแบบสัมมนา รูปแบบกลุ่มย่อยยกปัญหา การจัดอภิปราย มากกว่าวิธีสอนโดยการบรรยาย นอกจากนั้นยังได้ปรับหลักสูตรหลายสาขาวิชาโดยขยายเนื้อหาวิชาให้กว้างขวางกว่าเดิมมาก บทบาทของมหาวิทยาลัยเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็นอยู่เมื่อ ๓๐-๔๐ ปี ที่ผ่านมาอย่างมาก โดยมีเป้าหมายมุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการ มุ่งการสอน การวิจัย การเผยแพร่ วิชาการต่าง ๆ แก่ชุมชน ผดุงรักษาศิลปวัฒนธรรมให้สืบต่อไปเป็นสมบัติของคนรุ่นหลัง

ด้วยการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจึงเริ่มมีบทบาทสำคัญมากขึ้น โดยเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในด้านบริการทางวิชาการ ทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตร ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจะช่วยส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และเผยแพร่วิชาการ และเป็นสถานที่ ๆ จะรักษาข้อมูลทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่ดีที่สุด ซึ่งจะช่วยให้มหาวิทยาลัยสามารถทำหน้าที่ได้ตามเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ ดังที่ ศาสตราจารย์ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์ เคยเขียนไว้ว่า "ห้องสมุดที่ดีจะช่วยให้มหาวิทยาลัยทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น"^๑

^๑ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "ห้องสมุดมหาวิทยาลัย" บรรณารักษ์ (แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๕), หน้า ๒๖.

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ส่งเสริมการทำวิจัยของอาจารย์ วิชาศิลปะและวัฒนธรรม ห้องสมุดจะเป็นสถานที่ซึ่งนิสิตนักศึกษา จะใช้เวลาหลังจากการศึกษาในห้องเรียน และการสัมมนา กลุ่ม เข้าไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม หรือเป็นที่ซึ่งนิสิตนักศึกษา คณาจารย์จะได้เปลี่ยนบรรยากาศความตึงเครียดทางวิชาการ ในสาขาของตนเอง โดยหาหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ประเภทบันเทิงคดี สารคดีท่องเที่ยวหรือ สิ่งพิมพ์ต่างสาขาวิชา อ่านได้อย่างอิสระ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยยังเป็นสถานที่ซึ่งจะช่วยงาน สอนงานวิจัยของอาจารย์ ด้วยลักษณะนี้ย่อมหมายความว่า ห้องสมุดจะต้องส่งเสริมวิชาการ ตามหลักสูตร ตามโครงการวิจัยของคณาจารย์ รวมไปถึงสาขาวิชานอกเหนือจากหลักสูตร

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยบางแห่งมีฐานะเป็นสำนักวิชาการ บางแห่งมีฐานะเป็นกอง ขึ้นกับสำนักงานอธิการบดี และสำนักเลขานุการฯ บางแห่งมีฐานะเป็นแผนกหรือเทียบเท่า^๑

ระบบการบริหารงานของห้องสมุดมหาวิทยาลัยมี ๒ แบบคือ

๑. แบบรวมอำนาจ คือห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มีเพียงห้องสมุดกลางเพียงแห่งเดียว การบริหารงานทุกอย่างจึงอยู่ภายในสำนักหอสมุด เช่น สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น

๒. แบบกระจายอำนาจ คือแบบที่มีห้องสมุดคณะ และมีหอสมุดกลางด้วย การบริหารงานเป็นแบบกระจายอำนาจคือ ห้องสมุดคณะมีอิสระในการบริหารงานได้อย่างเต็มที่ เช่นห้องสมุดภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การให้บริการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของแต่ละห้องสมุด ห้องสมุดมหาวิทยาลัยบางแห่งจะให้บริการเฉพาะบุคลากรภายในมหาวิทยาลัย และนิสิตนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่บางแห่งให้บริการแก่บุคคลภายนอกด้วย ซึ่ง

การให้บริการใดให้บริการได้กว้างขวางอย่างนั้นก็จะทำให้การใช้ประโยชน์จากวัสดุเพื่อการศึกษาของ

นาวินิตย์ อินทรามะ, "ปัญหาของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย"

วารสารห้องสมุด ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๑๗), หน้า ๓๒๗.

ห้องสมุดเป็นไปอย่างกว้างขวาง คຸ້ມกับเงินและแรงงานของบุคลากรห้องสมุด ห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ยังไม่ได้จัดบริการอันควร เป็นหน้าที่ของห้องสมุดได้โดยครบถ้วน ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น ั้ตรากำลังไม่เพียงพอ ขาดเจ้าหน้าที่ผู้มีความรู้และความสามารถเพียงพอ งบประมาณจำกัด

บุคลากรห้องสมุดมหาวิทยาลัยไม่ว่าจะเป็นแห่งใดก็ตาม มักจะมีรายงานว่าบุคลากรไม่เพียงพอกับปริมาณงานที่จะต้องให้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุดเสมอ ห้องสมุดบางแห่ง เช่นห้องสมุดคณะจะมีบรรณารักษ์ทำงานเพียงคนเดียว ทำงานหลายหน้าที่ บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนหนึ่งมีฐานะเป็นอาจารย์ ซึ่งมาช่วยดูแลงานของห้องสมุด

เนื้อที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยหลายแห่งยังคับแคบมาก ไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ใช้บริการห้องสมุด แม้แต่มหาวิทยาลัยที่สร้างห้องสมุดใหม่ก็ไม่สามารถจะสร้างห้องสมุดให้มีเนื้อที่ได้ตามมาตรฐานสากล เช่นที่สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหง ปรากฏว่านักศึกษาเข้าไปใช้บริการห้องสมุดเป็นจำนวนมากทุกวัน ไม่มีโต๊ะหรือเก้าอี้ตัวใดว่างเลย ถ้าพบว่ามีนักศึกษานั่งกับพื้นตามมุมต่าง ๆ ก็ไม่ใช่เรื่องแปลกของที่ห้องสมุดนี้ สมาคมห้องสมุดอเมริกันได้กำหนดมาตรฐานจำนวนที่นั่งในห้องสมุดของนักศึกษาปริญญาตรีไว้อย่างต่ำ ในอัตรา ๑ ใน ๓ ของจำนวน นักศึกษาทั้งหมด^๑ นอกจากนี้เนื้อที่สำหรับผู้ให้บริการแล้ว เนื้อที่สำหรับบุคลากรในห้องสมุดก็คับแคบมาก ห้องสมุดบางแห่งไม่มีที่ทำงานสำหรับบุคลากรโดยเฉพาะ ต้องนั่งทำงานในส่วนที่เป็นที่ให้บริการด้วย ซึ่งเกิดความไม่สะดวกในการปฏิบัติงานของบุคลากร และเกิดความไม่สบายสำหรับผู้ให้บริการด้วย

^๑American Library Association, "Standard for College Libraries"
College and Research Libraries 20(July 1969) : 274-280.

งบประมาณของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่ได้รับแต่ละแห่งน้อยมาก โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับมาตรฐานสากล จากข้อเสนอแนะของคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงห้องสมุด สภาการศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ว่า งบประมาณค่าซื้อหนังสือประจำปีของห้องสมุดควรคำนวณตามจำนวนนักศึกษาและจำนวนอาจารย์ของแต่ละมหาวิทยาลัย เช่นนักศึกษาชั้นปริญญาตรีอย่างต่ำ ๑๕๐ บาทต่อคน ปริญญาโทขึ้นไป ๔๐๐ บาทต่อคน อาจารย์ ๑,๐๐๐ บาท ต่อคน^๑ ห้องสมุดแต่ละแห่งมักประสบกับปัญหาหนังสือไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้บริการห้องสมุด ไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนนิสิต นักศึกษา อาจารย์ ตามมาตรฐานสากล มหาวิทยาลัยควรมีหนังสือตามอัตราส่วน นักศึกษา ๑๐,๐๐๐ คนแรก ควรมีหนังสือ ๑๐๐ เล่มต่อนักศึกษา ๑ คน นักศึกษา ๑๐,๐๐๐ คนต่อไป ควรมีเพิ่มจำนวนหนังสือ ๗๕ เล่มต่อคน ถ้านักศึกษาเกิน ๒๐,๐๐๐ คน จำนวนที่เกินต้องเพิ่ม ๕๐ เล่มต่อคน^๒

นักวิชาการด้านการศึกษาที่สำคัญ ๆ หลายท่านได้ตระหนักถึงประโยชน์ของห้องสมุด เช่น ดร.วิจิตร ศรีสอาน กล่าวว่า "มหาวิทยาลัยจะต้องมีหน่วยงานภายใน เรียกว่าหน่วยบริการทางวิชาการ หน่วยนี้คือห้องสมุดเพราะเป็นแหล่งรวบรวมสังขวิทยาการ การจัดความหาวิทยาลัยดี มีมาตรฐาน มีกฏที่บริการของห้องสมุด"^๓

^๑คณะกรรมการวางแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ ๓ สภาการศึกษาแห่งชาติ รายงานฉบับที่ ๑ เรื่องสรุปสภาพปัจจุบัน และปัญหาของการศึกษาระดับอุดมศึกษาระหว่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมระยะที่ ๒ (๒๕๑๐-๒๕๑๔) สภาการศึกษาแห่งชาติ พระนคร, เมษายน ๒๕๒๓, ๖๔ หน้า. (โรเนียว)

^๒Metcalf, Keyes D. Planning Academic Research and Library Buildings (New York, McGraw-Hill, 1965) p. 398.

^๓วิจิตร ศรีสอาน และคนอื่น ๆ, "สภาพของห้องสมุดและบุคลากร," วารสารห้องสมุด ๑๔ (มกราคม-กุมภาพันธ์, ๒๕๑๔) : ๒๖.

เนื่องจากห้องสมุดเป็นหัวใจของการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ดังได้กล่าวมาแล้ว แต่เมื่อเปรียบเทียบกับห้องสมุดของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยในปัจจุบันกับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศที่เจริญแล้ว หรือในประเทศที่กำลังพัฒนาอื่น ๆ ยังนับว่าเป็นห้องสมุดที่ไม่ได้มาตรฐาน และยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่จะเป็นแหล่งรวมวิทยาการที่สืบต่อเนื่องให้เห็นถึงวัฒนธรรม อารยธรรม และวิทยาการที่ทันสมัยของโลก การที่จะทำให้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์แบบนั้นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการ เช่น คน งบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์เครื่องมือและการจัดการ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความเห็นว่า บุคลากรห้องสมุดหรือ "คน" นั้น เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ควรจะได้มีการศึกษาในเบื้องต้น ทั้งนี้เพราะเป็นที่ยอมรับกันว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการบริหาร ในการทำงานหรือในองค์การใด ๆ ก็ตาม คือ "Man" หรือ คน หรือบุคลากรนั่นเอง ทั้งนี้เป็นเพราะคนเท่านั้นที่จะเป็นผู้ใช้ปัจจัยหรือองค์ประกอบในการบริหารตัวอื่น ไม่ว่าจะเป็นเงิน วัสดุ และวิธีการจัดการ ดังนั้น หากองค์การหรือหน่วยงานใดสามารถหาคนดี มีความรู้ เข้าปฏิบัติงานดึงดูดผู้ที่มีความรู้ความสามารถให้อยู่ปฏิบัติงานในองค์การโดยก่อประโยชน์แก่องค์การมากที่สุด ก็แน่ใจได้ว่า การบริหารงานในองค์การหรือหน่วยงานนั้นจะสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ.

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยก็เช่นเดียวกับองค์การหรือหน่วยงานที่จะต้องพยายามหาคนดีมีความรู้ความสามารถเข้าปฏิบัติงาน และพยายามทำให้เขาเกิดความพึงพอใจในการทำงานในหน้าที่ บุคลากรหลักของห้องสมุดที่เป็นกำลังสำคัญของงานทุกฝ่ายทุกหน้าที่ในห้องสมุดก็คือ บรรณารักษ์ ดร.นวนิตย์ อินทรามะ อดีตผู้อำนวยการสำนักบรรณสารการพัฒนา ให้ความเห็นไว้ว่า "ห้องสมุดปัจจุบันไม่ใช่เป็นเพียงเครื่องประดับมหาวิทยาลัยหรือเป็นกรูเก็บหนังสือเช่นเดิม แต่เป็นหน่วยงานที่จำเป็นในการให้บริการเพื่อส่งเสริมการศึกษาโดยแท้ บทบาทของบรรณารักษ์ภายในห้องสมุดจึงมีความสำคัญเพิ่มขึ้น"^๑ และจากการสำรวจห้องสมุดโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของ

^๑นวนิตย์ อินทรามะ, "ปัญหาของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย", หน้า ๓๒๑.

การสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ และศักยภาพในการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ของคณะกรรมการดำเนินการศึกษาและร่างโครงการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ปรากฏผลจากการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลว่าห้องสมุดอุดมศึกษาทุกแห่งล้วนประสบปัญหานานัปการ มีปัญหาทั้งในทางฐานะของห้องสมุด ฐานะของบรรณารักษ์ จำนวนเจ้าหน้าที่งบประมาณและสถานที่^๑ จากการสำรวจ วิจัย และจากผู้ที่ได้รับผิดชอบงานห้องสมุดก็ตาม ล้วนกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า ปัญหาที่สำคัญข้อหนึ่ง ในปัญหาหลัก ๆ ของการบริหารงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยคือ เรื่องบุคลากรโดยเฉพาะ "บรรณารักษ์" ดังนั้นห้องสมุดจำเป็นต้องมีการบริหารงานบุคคลที่ดี ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการบริหารงานบุคคล สามารถทำให้บุคลากรร่วมมือกันปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและเต็มความสามารถ ผู้บริหารจะต้องหาสิ่งจูงใจและสร้างแรงจูงใจให้ผูปฏิบัติงาน เกิดความพึงพอใจในการทำงานให้ได้อย่างที่สุด

สมพงษ์ เกษมสิน กล่าวว่า "...แม้จะเป็นความยากลำบากอยู่ไม่น้อยก็ตามที่ผู้บริหารจะน้อมนำบุคคลในองค์กร ซึ่งมีความต้องการ ความรู้สึกรักคิด และความเห็นต่างกันให้มาร่วมมือ ร่วมใจกันปฏิบัติงานในองค์กรให้ได้ผล แต่ก็มีนักบริหารจำนวนไม่น้อยที่สามารถจูงใจให้ผู้ร่วมงาน อุตสาหะทั้งร่างกาย และเอาใจให้แก่งาน และหน่วยงานของเขาอันเป็นผลทำให้หน่วยงานและองค์กรนั้นสามารถดำเนินงานไปสู่จุดมุ่งหมายและก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง จากการศึกษาถึงความสำเร็จของนักบริหารเหล่านั้น ประกอบกับการค้นคว้าของนักวิชาการ ได้พบว่าสิ่งจูงใจ (Incentive) เป็นวิธีที่สำคัญวิธีหนึ่งที่จะจูงใจให้บุคคลร่วมมือกันปฏิบัติงาน ให้แก่องค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ"^๒ และ "วิธีการที่นักบริหารจะผสมผสานจิตใจของผู้ร่วมงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานขององค์กรให้ลุล่วงไปได้นั้นมีมากมายหลายวิธี

^๑คณะกรรมการวางแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ ๓ สภาการศึกษาแห่งชาติ, รายงานฉบับที่ ๑ เรื่องสรุปสภาพปัจจุบันและปัญหาของการศึกษาระดับอุดมศึกษาระหว่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระยะที่ ๒ (๒๕๑๐-๒๕๑๔) (โรเนียว) สภาการศึกษาแห่งชาติ, พระนคร, เมษายน ๒๕๑๓, ๖๔ หน้า.

^๒สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหารงานบุคคลแผนใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๓๑๔.

แต่วิธีที่ได้รับความนิยมและนิยมยกย่องกันมากวิธีหนึ่งคือ การจูงใจ"^๑ การที่ผู้ปฏิบัติงานจะเกิด ความพึงพอใจในการทำงานมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ในทำนองเดียวกัน การที่บรรณารักษ์จะมีความพึงพอใจในการทำงานในห้องสมุดมหาวิทยาลัยนั้น ย่อมจะขึ้นอยู่กับ ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวบรรณารักษ์และงานห้องสมุด ผู้วิจัยรับราชการอยู่ในห้อง สมุดมหาวิทยาลัย มีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องความพึงพอใจในการทำงานของบรรณารักษ์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นอย่างมาก โดยคาดหวังว่า งานวิจัยชิ้นนี้ นอกจากจะเป็นเรื่องสำคัญ ในเชิงพัฒนาปรับปรุงการบริหารงานบุคคลของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยให้ดำเนิน งานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นแล้ว ยังจะทำให้ทราบผลสืบเนื่องจากผลงานวิจัยของคณะกรรมการ ดำเนินการศึกษาและร่างโครงการพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษาในส่วนของความพึง พพอใจในการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ในประเทศไทย
๒. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจในการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ในส่วนกลาง กับส่วนภูมิภาค
๓. เพื่อศึกษาว่าปัจจัยใดที่มีผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของบรรณารักษ์ ตามลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย

สมมุติฐานของการวิจัย

ความพึงพอใจในการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ในส่วนกลางกับ ส่วนภูมิภาคไม่แตกต่างกัน

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๒.

ขอบเขตของการวิจัย

๑. การวิจัยเรื่องนี้ศึกษาเฉพาะความพึงพอใจในการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ๑๔ มหาวิทยาลัยคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

๒. ความพึงพอใจในการทำงานของบรรณารักษ์ ศึกษาจากปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานตามแนวคิดของเฮอรัลด์ เบอร์ก โดยเลือกปัจจัยที่ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหลักการและสภาพเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ (Empirical) ในสังคม กำหนดเป็นกรอบของแนวความคิดในการวิจัยมี ๑๐ ปัจจัย ดังนี้

- ๒.๑ ความสำเร็จในการทำงาน (Achievement)
- ๒.๒ การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition)
- ๒.๓ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (The Work Itself)
- ๒.๔ ความรับผิดชอบ (Responsibility)
- ๒.๕ ความก้าวหน้า (Advancement)
- ๒.๖ นโยบายและการบริหารงาน (Company Policy and Administration)
- ๒.๗ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน (Interpersonal Relations Superior, Subordinate, Peers)
- ๒.๘ ความมั่นคงในการทำงาน (Security)
- ๒.๙ สภาพแวดล้อมในการทำงาน (Working Conditions)
- ๒.๑๐ เงินเดือน (Salary)

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยนี้มีได้คำนึงถึงความแตกต่างในด้านเพศ อายุ วุฒิการศึกษา อายุราชการ ซึ่งอาจมีผลต่อความรู้สึกพึงพอใจในการทำงานได้

ประโยชน์ของการวิจัย

๑. จะช่วยให้ผู้บริหารงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยทราบระดับความพึงพอใจในการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย และคาดว่าจะ เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการบริหารงานบุคคลในด้านการสร้างแรงจูงใจให้บรรณารักษ์ปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น

๒. จะช่วยให้ทราบลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ซึ่งผู้บริหารจะนำไปใช้ประกอบการกำหนดวิธีการปรับปรุงเสริมสร้างตัว ปัจจัยที่ปรากฏว่าบรรณารักษ์มีความพึงพอใจอยู่ในระดับต่ำมากให้เป็น ปัจจัยที่มีแรงดึงดูดใจบรรณารักษ์ในการทำงานเพิ่มขึ้น และปัจจัยใดที่ปรากฏว่าบรรณารักษ์มีความพึงพอใจอยู่แล้วก็พยายามรักษาระดับความพึงพอใจของบรรณารักษ์สำหรับปัจจัยนั้นให้นานเท่าที่จะสามารถทำได้

นิยามของคำที่ใช้ในการวิจัย

ความพึงพอใจในการทำงานหมายถึง ความรู้สึกที่ดีต่องานและสภาพการทำงานต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อลักษณะของงาน ผลประโยชน์สิ่งตอบแทนในการทำงานซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จาก ปัจจัยหลาย ๆ ด้าน เช่น ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการยกย่อง ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เป็นต้น^๑

^๑กมล รักษวน, "ความพึงพอใจในการทำงานของอาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคเหนือ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓), หน้า ๔.

ห้องสมุดมหาวิทยาลัย หมายถึงห้องสมุดสถาบันการศึกษาชั้นสูงระดับมหาวิทยาลัย หรือห้องสมุดสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น และมีระบุไว้ในกฎหมายว่ามีสถานภาพ เทียบเท่ามหาวิทยาลัย ห้องสมุดมหาวิทยาลัยอาจเป็น หอสมุด และห้องสมุดคณะ และ/หรือห้องสมุดเทียบเท่าคณะที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่นในสังกัดมหาวิทยาลัย

บรรณารักษ์ส่วนกลาง หมายถึงบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ปฏิบัติงานอยู่ ณ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาเขต ภายในกรุงเทพมหานครเท่านั้น

บรรณารักษ์ส่วนภูมิภาค หมายถึงบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ปฏิบัติงานอยู่ ณ ห้องสมุดมหาวิทยาลัย และวิทยาเขต ภายนอกกรุงเทพมหานคร ทั้งหมด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบสำรวจ ทำการศึกษาความหมายของความพึงพอใจในการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย การบริหารงานบุคคล และปัจจัยอันจะก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน โดยการค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มีองค์ประกอบในการดำเนินการวิจัยโดยสังเขป ดังนี้

ประชากร - ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือบรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงาน ณ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ ๑๔ มหาวิทยาลัยทุกคน รวมเป็นประชากรทั้งสิ้น ๒๖๖ คน (จำนวนบรรณารักษ์พร้อมรายชื่อ สืบจากบัญชีเงินเดือนข้าราชการทบวงมหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. ๒๕๒๔)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย - ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในการทำงานขึ้น ๑ ชุด โดยอาศัยทฤษฎี และผลงานวิจัยในเรื่องการบริหารงานบุคคล และแรงจูงใจหรือสิ่งจูงใจในการทำงาน เป็นหลักในการสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องเหมาะสมกับการบริหารงานบุคคล ลักษณะงาน และสภาพแวดล้อมของห้องสมุดมหาวิทยาลัย โดยนำปัจจัยที่จะก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน ตามแนวคิดของ เฮอริช เบอริก มาสร้างเป็นแบบสอบถามตัวสาระหรืออกระงของแบบสอบถามได้อาศัยแนวการออกแบบสอบถามของ MSQ (Minnesota Satisfaction Questionnaire) แบบสอบถามแบ่งเป็น ๓ ส่วน ส่วนที่หนึ่งมี ๔ ข้อ เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่สองมี ๔๕ ข้อ ตาม

เกี่ยวกับความพึงพอใจในการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย คำถามที่เกี่ยวกับความพึงพอใจในการทำงานนี้เป็นคำถามที่ตรวจสอบจากตัวปัจจัยทั้ง ๑๐ ปัจจัย ตามที่กำหนดไว้ เป็นกรอบของความคิดในการวิจัย ในลักษณะที่เป็นการประเมินค่าระดับความพึงพอใจ ส่วนที่สามมี ๑๐ ข้อ ให้ผู้ตอบแบบสอบถามลำดับความสำคัญของตัวปัจจัยทั้ง ๑๐ ปัจจัย จากมากไปหาน้อย

การหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย - ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามขั้นต้นโดยทำการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลจากบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ (Pilot-Study) จากนั้นนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาบรรณารักษศาสตร์ สาขาบริหารการศึกษา โดยเฉพาะการบริหารงานบุคคล สาขาวิจัยการศึกษา รวมทั้งสถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล และอาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย ตรวจสอบ และปรับปรุง ให้มีความเหมาะสม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งและรับแบบสอบถามทางไปรษณีย์ โดยขอความร่วมมือจากบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งเป็นการส่วนตัว

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการโดย

๑. ข้อมูลส่วนตัวด้านสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยวิธีแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ
๒. ระดับความพึงพอใจในการทำงานของบรรณารักษ์วิเคราะห์ด้วยการหาค่าร้อยละและค่าฐานนิยมของประชากรเป็นรายข้อในแต่ละปัจจัย การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจในการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ทดสอบด้วยไคสแควร์ (χ^2)
๓. ข้อมูลเกี่ยวกับลำดับของปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของบรรณารักษ์จากลำดับที่มีความสำคัญมากไปหาน้อย วิเคราะห์ด้วยการหา Median

ลำดับชั้นในการเสนอรายงานการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดลำดับชั้นตอนของการเสนอข้อมูล โดยแบ่งเป็น ๔ บท ดังต่อไปนี้

บทที่ ๑ บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมุติฐานของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ข้อจำกัดของการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย นิยามของคำที่ใช้ในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และลำดับชั้นในการเสนอรายงานการวิจัย

บทที่ ๒ แนวความคิดของการบริหารงานบุคคล การบริหารงานบุคลากรห้องสมุด ทฤษฎีหลักการศึกษาความพึงพอใจในการทำงาน องค์ประกอบและปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมุติฐานของการวิจัย ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล กล่าวถึงการลำดับการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมุติฐานการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม แสดงรายชื่อหนังสือ และเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการวิจัย

ภาคผนวก แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย และตารางที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย